

Associació
del Museu de la Ciència i de la Tècnica
i d'Arqueologia Industrial
de Catalunya

XI Jornades
d'Arqueologia
Industrial
de Catalunya

Museu del Port
de Tarragona
21, 22 i 23 de novembre
de 2019

Patrimoni portuari

**i de les indústries vinculades
als ports**

Patrimoni portuari

i de les indústries vinculades als ports

Presentació

L'Associació del Museu de la Ciència i de la Tècnica i d'Arqueologia Industrial de Catalunya (AMCTAIC) organitza les XI Jornades d'Arqueologia Industrial de Catalunya. Des del 1988 i amb una periodicitat triennal, l'Associació promou la celebració de les Jornades d'Arqueologia Industrial de Catalunya com una eina directa i dinàmica del debat en el món de l'arqueologia industrial de Catalunya. Però, enguany, hem volgut anar més enllà del nostre àmbit geogràfic per fer-les arribar al públic internacional.

Amb el títol el "Patrimoni portuari i de les indústries vinculades als ports", les XI Jornades d'Arqueologia Industrial de Catalunya se celebraran al **Museu del Port de Tarragona**, del 21 al 23 de novembre de 2019.

Els ports han estat històricament espais més o menys resguardats per rebre vaixells i realitzar diferents operacions de tràfic marítim o fluvial. Actualment els ports són, fonamentalment, infraestructures per el transvasament de mercaderies i persones entre els mitjans de transport terrestres i els aquàtics.

La base són, per tant, les infraestructures, sobre les quals es construeixen els edificis portuaris i les instal·lacions per a la càrrega i descàrrega. El port atrau indústries directament portuàries (construcció i reparació naval, tallers del mateix port...) i altres de localitzades dins del port o en el seu entorn immediat (indústries consumidores de grans quantitats de matèries primeres, com ara siderúrgies, refineries, indústries d'energia...).

Per últim, cal destacar com a patrimoni material el conjunt d'embarcacions de port que hi treballen i els senyals marítims que, avui, depenen de les Autoritats Portuàries. A més, s'ha de destacar que fruit de l'activitat dels ports hi ha un ric i ampli patrimoni immaterial.

Avanç de programa

La inauguració i presentació de les Jornades serà el **dijous 21 de novembre** al matí al Museu del Port de Tarragona.

La conferència inaugural anirà a càrrec de l'arquitecte italià **Franco Mancuso**, professor de Progettazione Urbanistica a la Facoltà di Architettura dell'Università IUAV di Venezia.

Les comunicacions presentades es distribuïran entre dijous i divendres. Les sessions seran dobles, per la qual cosa la presentació de les comunicacions serà simultània.

Mercè Toldrà, directora del Museu del Port de Tarragona, serà l'encarregada d'impartir la conferència de clausura **divendres 22 de novembre**. La jornada de divendres finalitzarà amb el balanç de clausura, a càrrec del comitè organitzador.

Dissabte 23 de novembre tancarem les Jornades amb una activitat més lúdica, dedicada a conèixer el patrimoni portuari. Farem una visita teatralitzada i anirem a un dels llocs d'interès patrimonial i cultural més emblemàtic del port de Tarragona.

XI Jornades
d'Arqueologia
Industrial de Catalunya

**Museu del Port
de Tarragona**
21, 22 i 23 de novembre
de 2019

Patrimoni portuari

i de les indústries vinculades als ports

Comunicacions

Les comunicacions que es presenten en aquest document estan organitzades per àmbits i per ordre alfabètic dels cognoms de l'autor o autora.

El comitè científic ha organitzat les comunicacions en cinc àmbits:

- 1. Difusió i protecció del patrimoni**
- 2. Edificis i equipaments**
- 3. Indústries i serveis**
- 4. Infraestructures**
- 5. Miscel·lània**

Les sessions definitives i els horaris es comunicaran el novembre i estaran coordinades per un moderador o moderadora.

Els mateixos autors seran els encarregats de fer la presentació de les comunicacions, seguint la distribució i temàtiques proposades. El temps estimat per a cada una d'elles serà de 10 a 12 minuts aproximadament.

1. Difusió i protecció del patrimoni

Alemany Nadal, Sílvia

Llicenciada en Història Contemporània per la Universitat Autònoma de Barcelona. Directora del Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols.

Vides al port de Sant Feliu de Guíxols

Bayó Soler, Conxa – Vidal Mestres, Jordi

Enginyera tècnica. Des de 1985 fins a la seva jubilació, conservadora al mNACTEC. Mestre industrial, especialista en maquinària a vapor.

Les màquines de vapor: del vaixell a la indústria

Bertrana de Bustos, Mireia

Llicenciada en Història i Antropologia Social i Cultural, i grau en Arxivística i Gestió de Documents per la Universitat de Barcelona. Arxiu del Museu Marítim de Barcelona.

El fons d'arxiu de Talleres Nuevo Vulcano

Carreres Rodríguez, Manuel - Garcés Romero, Sonia

Historiador de l'art per la Universitat de València, màster en Humanitats per la Universitat Oberta de Catalunya. Investigador de la Càtedra Demetrio Ribes de la Universitat de València.

Llicenciada en Estudis Avançats d'Història de l'Art per la Universitat de València, màster en Conservació i Gestió de Patrimoni Cultural.

Patrimoni portuari i marítim en els 101 elements del patrimoni industrial valencià **Pòster**

Castellví Viladegut, Josep Maria

Operador de càmera submarí i guionista de documentals arqueològics subaquàtics.
DRAGA. Exploració i identificació d'una draga centenària al port de Barcelona, enfonçada a 75 metres de profunditat al mar de Calafell
Vídeo

XI Jornades
d'Arqueologia
Industrial de Catalunya

Museu del Port
de Tarragona
21, 22 i 23 de novembre
de 2019

Patrimoni portuari

i de les indústries vinculades als ports

Cipitria Castro, Cristina

Doctorant en Investigacions Humanístiques per la Universitat d'Oviedo.

Transmisión de los oficios, cultura de trabajo y resistencia obrera en los astilleros de Gijón

De Marco, Miguel A. - Martin, Alicia C.

Doctor en Història. Investigador independent del Consell Nacional d'Investigacions Científiques i Tècniques de la República Argentina.

Llicenciada en Història. Forma part del "Núcleo de Ciudades portuarias Regionales de Argentina".

El enfoque de las interfaces de las ciudades portuarias regionales en el estudio y preservación del patrimonio cultural portuario. La experiencia interdisciplinaria y transdisciplinar de un núcleo de investigación de la República Argentina

Dorel-Ferré, Gràcia

Historiadora, especialitzada en la història industrial de Catalunya i el seu patrimoni.

El llegat d'un sistema industrial passat: Barcelona, el port i el seu rerepaís

Escoda Murria, Coia

Llicenciada en Geografia i Història per la Universitat de Barcelona, màster en Arxivística per la Universitat Autònoma de Barcelona i postgrau en Gestió Cultural per la Universitat Rovira i Virgili. Responsable de l'Arxiu del Port de Tarragona.

L'Arxiu del Port de Tarragona, capdavanter en la recuperació i la difusió de la documentació portuària

Garcés Romero, Sonia

Llicenciada en Estudis Avançats d'Història de l'Art per la Universitat de València i màster en Conservació i Gestió de Patrimoni Cultural.

El patrimonio portuario de la Company Town de Puerto de Sagunto

González Benome, María

Doctora en Humanitats per la Universitat de la Corunya. Tècnica superior de l'Arxiu de l'Autoritat Portuària de Barcelona.

El patrimonio documental del puerto de Barcelona

Gutiérrez Pérez, Mónica

Llicenciada en Geografia i Història per la Universitat de Barcelona. Responsable del patrimoni cultural del port de Barcelona.

El patrimoni cultural del port de Barcelona: testimoni del seu esdevenir al llarg del temps

Ibarz Gelabert, Jordi

Professor d'Història Contemporània al Departament d'Història i Arqueologia de la Universitat de Barcelona.

Les embarcacions de càrrega i descàrrega interior al port de Barcelona durant el segle XIX

Martínez Teruel, Ricard

Fotògraf, historiador, docent i fundador d'Arqueologia del Punt de Vista.

Traces i estralls

XI Jornades
d'Arqueologia
Industrial de Catalunya

Museu del Port
de Tarragona
21, 22 i 23 de novembre
de 2019

Patrimoni portuari

i de les indústries vinculades als ports

Menéndez Seoane, Susana

Llicenciada en Història i graduada en Biblioteconomia i Documentació. Arxivera de la Autoritat Portuària del Ferrol - San Cibrao.

Un proyecto de recuperación del patrimonio portuario: la exposición de la colección histórica de sistemas de ayuda a la navegación de Puertos del Estado y la Autoridad Portuaria de Ferrol - San Cibrao

Navarro Espada, Noemí

Graduada en Història i màster en Arxivística. Arxiu del Port de Tarragona.

El Delta de l'Ebre, una ruta pels seus fars

Navarro Espada, Noemí

Graduada en Història i màster en Arxivística. Arxiu del Port de Tarragona.

Capitania marítima i arxius portuaris

Sánchez Martínez, Aïda - Martí Estrada, Gerard

Graduada en Història per la Universitat Rovira i Virgili, i màster en Gestió Cultural per la Universitat Oberta de Catalunya. Col·labora amb el Museu d'Història de Cambrils.

Llicenciat en Geografia i Història. Director gerent del Museu d'Història de Cambrils.

Històries de vida vora la mar: patrimoni immaterial des d'un punt de vista feminista.

Toldrà Dalmau, Mercè

Llicenciada en Geografia i Història per la Universitat de Barcelona, postgrau en Museografia per la Universitat Politècnica de Catalunya i màster en Gestió Cultural per la Universitat Rovira i Virgili. Responsable del Museu del Port de Tarragona.

Vapor Mont-Sant: un model a escala, un sistema de propulsió i una història

Vega García, Rubén

Professor d'Història Contemporània de la Universitat d'Oviedo. Director de l'Arxiu de Fonts Orals per la Història Social d'Astúries.

El dique de Gijón: un lugar de memoria

Vivero López, Sofia

Llicenciada en Filosofia per la Universitat de Santiago de Compostella i graduada en Informació i Documentació per la Universitat de la Corunya. Investigadora predoctoral de la Universitat de la Corunya.

Patrimonio inmaterial y construcción naval en el conjunto portuario de Ferrol, Galicia (1726-1941)

XI Jornades
d'Arqueologia
Industrial de Catalunya

**Museu del Port
de Tarragona**
21, 22 i 23 de novembre
de 2019

Patrimoni portuari

i de les indústries vinculades als ports

2. Edificis i equipaments

Alemany Llovera, Joan

Doctor en Ciències Econòmiques. Autor de diversos llibres, articles i publicacions sobre ports.

Els edificis industrials al servei de la reparació naval del port de Barcelona

Carreres Rodríguez, Manuel

Historiador de l'art per la Universitat de València i màster en Humanitats per la Universitat Oberta de Catalunya. Investigador en la Càtedra Demetrio Ribes de la Universitat de València.

El far de Canet d'en Berenguer. Una llampada per il·luminar el golf de València

Mérida Rodríguez, Matías - Rodríguez Marín, Francisco José - Sánchez Guitard, Francisco

Professor titular del Departament de Geografia de la Universitat de Màlaga.

Professor titular del Departament d'Història de l'Art de la Universitat de Màlaga.

Promotor cultural, empresari i director d'Innovació d'Edriel Intelligence.

El faro portuario de Málaga y el desarrollo comercial e industrial de la ciudad: icono urbano y elemento paisajístico

Otiña Hermoso, Pedro

Llicenciat en Història per la Universitat Rovira i Virgili, i doctorat per la Universitat de Lleida. Arxiu Municipal de Cambrils.

Llatzerets i espais de quarantena a la costa de Tarragona (s. XVIII-XIX)

Rogent Albiol, Jordi

Arquitecte i diplomad en urbanisme.

Anàlisi del patrimoni construït a l'àrea del port de Barcelona: passat, present i futur

Serra Masdeu, Anna Isabel

Doctora en Història de l'Art per la Universitat Autònoma de Barcelona. Professora del Departament d'Història de l'Art de la Universitat Rovira i Virgili.

La protecció del port de Salou a través de la construcció d'edificis d'ús militar (1799)

Suay Matallana, Ignacio

Professor d'Història de la Ciència de la Facultat de Medicina de la Universidad Miguel Hernández d'Alacant

Espais per a la química, la medicina i la ciència al port de València

Uriarte, Iñaki

Arquitecte per l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona.

Plazas del agua. Patrimonio y paisaje, identidad y memoria. La poesía del espacio portuario en las villas vascas

XI Jornades
d'Arqueologia
Industrial de Catalunya

Museu del Port
de Tarragona
21, 22 i 23 de novembre
de 2019

Patrimoni portuari

i de les indústries vinculades als ports

3. Indústries i serveis

Castellà i Perarnau, Raquel - Fernández-Esparrach, Montse

Llicenciada en Història per la Universitat de Barcelona. Conservadora del Museu d'Història de Catalunya.

Llicenciada en Història de l'Art per la Universitat Autònoma de Barcelona. Investigadora.

Rómul Bosch i Alsina. Armador i navilier

Gutiérrez Medina, M. Lluïsa

Professora titular jubilada de la Universitat de Barcelona. Departament de Didàctica de les Ciències Socials.

El creixement comercial del port de Tarragona i les deficiències estructurals del port de Barcelona a mitjan segle XIX. El cas de la societat anònima "La España Industrial"

Martí Ylla, Xavier

Historiador i periodista.

El comerç marítim i altres notícies de la mar segons "El corresponsal", el diari madrileny dels fabricants catalans

Marqués Sierra, Antonio Luis

Enginyer de mines i enginyer geòleg, màster en Direcció de Projectes. Investigador, doctorant.

Los cargaderos de mineral en la costa norte de España: una solución para evitar los costes portuarios

Page Campos, Eduard

Doctorant en Història per la Universitat de Barcelona.

Els espais i el treball en la construcció i reparació naval de la Barceloneta del segle XIX

Roca Rosell, Antoni

Professor titular d'Història de la Ciència a la Universitat Politècnica de Catalunya. Investigador del Centre de Recerca per a la Història de la Tècnica (ETSEIB).

Monturiol i el seu taller al port de Barcelona

Serra Rotés, Rosa

Llicenciada en Història per la Universitat de Barcelona. Coordinadora de l'Àrea de Desenvolupament Econòmic Local de la Diputació de Barcelona.

José Enrique de Olano y Loizaga. De la navegació marítima a l'explotació dels lignits berguedans

XI Jornades
d'Arqueologia
Industrial de Catalunya

**Museu del Port
de Tarragona**
21, 22 i 23 de novembre
de 2019

Patrimoni portuari

i de les indústries vinculades als ports

4. Infraestructures

García Domingo, Enric

Doctor en Història Contemporània per la Universitat de Barcelona. Cap de l'Àrea de Col·leccions i Coneixements del Museu Marítim de Barcelona.

El servicio de explotación de la Junta de Obras del Puerto de Barcelona (1870-1930). Máquinas y hombres en el puerto industrial de Barcelona

Genera i Monells, Margarida

Doctora en Filosofia i Lletres per la Universitat de Barcelona. Arqueòloga i investigadora.

El port maritimofluvial de Dertosa

Genera i Monells, Margarida

Doctora en Filosofia i Lletres per la Universitat de Barcelona. Arqueòloga i investigadora.

El Racó d'Aixerí o Racó de Sant Miquel. Un petit port fluvial al nord del pas de l'Ase, Vinebre, la Ribera d'Ebre

Mojarro Bayo, Ana María

Doctora en Història. Cap de la divisió de l'Arxiu del Port de Huelva.

El puerto de Huelva y el primer muelle de cajones

Nubiola de Castellarnau, Xavier

Enginyer industrial.

Viatge de Carles IV a Catalunya i València, incloent la visita a les obres del port de Tarragona, l'any 1802

Otiña Hermoso, Pedro

Llicenciat en Història per la Universitat Rovira i Virgili, i doctorat per la Universitat de Lleida. Arxiu Municipal de Cambrils.

Andrés Chereguini i la reconstrucció del port de Tarragona

Serrano Sánchez, Sergio

Llicenciat en Història i màster en Estudis Històrics per la Universitat de Barcelona.

Creació i transformació d'infraestructures al port de Tarragona de postguerra

Tatjer Mir, Mercè

Geògrafa i historiadora. Professora emèrita de Didàctica de les Ciències socials de la Universitat de Barcelona.

La transformació de la part central del front marítim de Barcelona als darrers cinquanta anys: dels serveis portuaris al turisme

Terrado Ortuño, Patricia - Ruiz de Arbulo, Joaquin

Llicenciada en Història i doctora en Arqueologia Clàssica per la Universitat Rovira i Virgili.

Catedràtic d'Arqueologia de la Universitat Rovira i Virgili i investigador de l'ICAC.

Enginyeria paleoportuària: el moll sobre pilars del port de Tarraco.

Vilanova Omedas, Antoni

Arquitecte per l'ETSAB i màster en Rehabilitació i Intervenció en el Patrimoni Arquitectònic per la Universitat Politècnica de Catalunya.

El front marítim de Cadaqués: les Ribes i els Norais

XI Jornades
d'Arqueologia
Industrial de Catalunya

Museu del Port
de Tarragona
21, 22 i 23 de novembre
de 2019

5. Miscel·lània

Fàbregas Vidal, Pere A.

Llicenciat en Ciències Empresarials per ESADE i PDG per IESE. Historiador i precursor en els estudis sobre la història de la indústria del gas. Creador de l'Arxiu Històric de Catalana de Gas i del Museu del Gas.

Més de 750 anys d'història conservada a la plaça de Santa Anna, un espai privilegiat de la Barcelona antiga (1261-2019)

Feliu Torras, Assumpció

Doctora en Història de l'Art per la Universitat de Rennes.

Vencedores o vencidos. La sociedad civil y sus asociaciones. Caso práctico: La AMC-TAIC

Gutiérrez Medina, M. Lluïsa

Professora titular jubilada de la Universitat de Barcelona. Departament de Didàctica de les Ciències Socials.

Tradicció i innovació tecnològica a l'Exposició Internacional de Barcelona de 1929 en l'origen del Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya

Ridaura Cumplido, Conxa

Tècnica de Belles Arts i Museus. Direcció General de Cultura i Patrimoni de la Generalitat Valenciana.

Patrimonio industrial desaparecido: las antiguas bodegas Garrigós, calle Consuelo n.º 13, Valencia

Roca Rosell, Antoni – Lusa Montforte, Guillermo

Professor titular d'Història de la Ciència a la Universitat Politècnica de Catalunya. Investigador del Centre de Recerca per a la Història de la Tècnica (ETSEIB).

Professor jubilat de Matemàtiques i Història de la Ciència de la Universitat Politècnica de Catalunya. Centre de Recerca per a la Història de la Tècnica (ETSEIB).

Un martinet de farga a l'ETSEIB

XI Jornades
d'Arqueologia
Industrial de Catalunya

Museu del Port
de Tarragona
21, 22 i 23 de novembre
de 2019

Patrimoni portuari

i de les indústries vinculades als ports

Dates importants

21 d'octubre: data límit d'inscripció sense recàrrec

21-23 de novembre: celebració de les XI Jornades d'Arqueologia Industrial de Catalunya

15 de desembre: termini de presentació de comunicacions completes

Activitats de dissabte

10.00 – 13.00 h Visita teatralitzada “Treballant al moll”, protagonitzada per Baldo-mero Mallol, antic estibador portuari, i visita al Far de la Banya del dic de llevant del port de Tarragona.

Inscripció i modalitats

1. Reduïda: 80 € (fins al 21 d'octubre de 2019). Per a socis de l'AMCTAIC, centres d'estudis i l'IEC, les seves societats filials SCHCT, SOCHA, així com la TICCHI, INCUNA i altres entitats vinculades al patrimoni industrial.

2. General: 100 € (fins al 21 d'octubre de 2019). Inclou la quota d'un any de soci a l'AMCTAIC.

3. Estudiants, jubilats i aturats: 50 € (fins al 21 d'octubre de 2019). Cal trametre document justificatiu.

4. Recàrrec de la quota general del **50%** a partir del 22 d'octubre de 2019.

Pagament

Per formalitzar la inscripció cal fer l'ingrés, d'acord amb la modalitat escollida, mitjançant una transferència bancària al número de compte corrent de la Caixa d'Enginyers ES24 3025 0001 1614 0113 9747, fent constar el nom i cognoms que figuren en aquest formulari i l'activitat (XI Jornades). El pagament s'ha de fer en els cinc dies naturals que segueixin a l'enviament del formulari.

Formulari d'inscripció

Nom i cognoms	<input type="text"/>
NIF/CIF	<input type="text"/>
Professió	<input type="text"/>
Adreça	<input type="text"/>
CP i població	<input type="text"/>
Telèfon mòbil	<input type="text"/>
Adreça electrònica	<input type="text"/>

Tipus d'inscripció	Reduïda ☐	General ☐	Estudiants, jubilats, aturats ☐
Assistència a la sortida de dissabte	Sí ☐	No ☐	
Necessitarà allotjament	Sí ☐	No ☐	

XI Jornades
d'Arqueologia
Industrial de Catalunya

Museu del Port
de Tarragona
21, 22 i 23 de novembre
de 2019

Patrimoni portuari

i de les indústries vinculades als ports

Beques

Es concediran un nombre limitat de beques d'inscripció per a estudiants i llicenciats en situació d'atur, i per a altres persones que acreditin necessitar-les. Totes les persones interessades a obtenir una beca han d'enviar un missatge electrònic a l'adreça de l'AMCTAIC amb un escrit adreçat al comitè científic de les Jornades.

Altres informacions

L'organització facilitarà informació a tots els assistents a les XI Jornades dels restaurants propers, així com d'altres aspectes logístics. Per a aquelles persones que necessitin un hotel per als dies de les Jornades, a continuació falicitem les ressenyes dels hotels en què poden sol·licitar reserva, caldrà identificar-se com a "**Assistent a les XI Jornades d'Arqueologia Industrial de Catalunya**".

Hotel SB Ciutat de Tarragona****

Pl. Imperial Tàrraco, 5
43005 Tarragona
977 250 999
16 min. del Museu del Port de Tarragona

Hotel Astari***

Via Augusta, 95
43003 Tarragona
30 min. del Museu del Port de Tarragona

Hotel Plaça de la Font*

Plaça de la Font, 29
43003 Tarragona
20 min. del Museu del Port de Tarragona

XI Jornades
d'Arqueologia
Industrial de Catalunya

**Museu del Port
de Tarragona**
21, 22 i 23 de novembre
de 2019

Patrimoni portuari

i de les indústries vinculades als ports

COMITÈ CIENTÍFIC

Joan Alemany Llovera, Coia Escoda Murria, Enric García Domingo, Jaume Perarnau Llorens, Antoni Roca Rosell, Mercè Tatjer Mir, Mercè Toldrà Dalmau.

COMITÈ ORGANITZADOR

Associació del Museu de la Ciència i de la Tècnica i d'Arqueologia Industrial de Catalunya

Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya

Port de Tarragona

Collegi d'Enginyers Industrials de Catalunya. Demarcació de Tarragona

SECRETARIA

Associació del Museu de la Ciència i de la Tècnica i d'Arqueologia Industrial de Catalunya (AMCTAIC)

<http://www.amctaic.org>

Rambla d'Ègara, 270

08221 Terrassa

93 780 37 87

secretaria@amctaic.org

ORGANITZEN

Associació
del Museu de la Ciència i de la Tècnica
i d'Arqueologia Industrial
de Catalunya

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

MUSEU DE LA
CIÈNCIA I DE LA
TÈCNICA
DE CATALUNYA

COL·LABOREN

Port de Tarragona

Port de Barcelona

Ports
de la Generalitat

XI Jornades
d'Arqueologia
Industrial de Catalunya

Museu del Port
de Tarragona

21, 22 i 23 de novembre
de 2019

ARXIU DEL
PORT DE TARRAGONA

MUSEU DEL PORT
TARRAGONA

mmb MUSEU MARÍTIM DE
BARCELONA

Enginyers

Industrials de Catalunya
Demarcació de Tarragona

